

Hajdani vélemény a könyvtárosi etikáról

(Kérdések, tézisek és antitézisek)

1. A könyvtárosság szakma vagy hivatás?
2. A szakma és hivatás különbségét az anyagi érdekeltséghez való viszonyban kell keresnünk: a szakma anyagi érdekeltséget feltételez, a hivatás ezt kizárja. Ebből következik, hogy a szakmai etika jogokat is tartalmaz, a hivatási etika csupán kötelességeket.
3. A könyvtárosság szakma, ha valaki csupán a megélhetési lehetőségek egyikének tekinti. A könyvtárosság hivatás, ha valaki tiszta szívből csinálja és nem cserélné semmifélc, magasabb anyagi lehetőségeket kínáló pályával.
4. Etika csak azoknál a pályáknál alakulhatott ki, amelyek gyakorlásához – a különleges szaktudás mellett – fontos társadalmi érdek is fűződik (pl. orvosoknál, ügyvédeknel, tanároknál stb.). E pályák etikai szabályainak a megsértéséből a társadalomra kár származik.
5. Csak akkor van értelme etikáról beszélni, ha a szabályok megsértése következményekkel jár (mint pl. orvosoknál, ügyvédeknel). A könyvtárosoknál a társadalmi érdek igen homályos; az etika megsértése következményekkel nem jár (pregnánsan nem, csak közvetve nyilvánul meg), ezért nem érdemes könyvtárosi etikáról beszélni.
6. A könyvtárosi etika ellenpólusa: a könyvtáros társadalmi megbecsülése.
7. A társadalmi megbecsülés feltételei:
  - a) Az intézmény nélkülözhetetlensége: olyan szolgáltatások nyújtása, amelyeket csak itt kaphatnak meg az érdeklődők. Ebben a megvilágításban helyes-e, ha a könyvtár pl. előadásokat, műsoros esteket rendez – más intézményekkel versengve?
  - b) Különleges szakértelem.
  - c) A felhasználók önzetlen, készséges kiszolgálása.
8. Hasznosabb-e, eredményesebb-e a jogszabály erkölcsi szabály helyett?

9. Az etika ott kezdődik, ahol a jogszabályok végződnek. A könyvtári jogszabályok jelentős részének megsértése nem jár szankciókkal, tehát a jogszabályok megsértését is etikai kérdésként kell felfognunk.
10. A hivatási etika a pálya képviselőire érvényes magatartási normák összessége. Kötelességeket tartalmaz, de jogokat nem.
11. Nincs külön könyvtárosi etika, mert az általános etikai normák tartalmazzák a hivatási etikát. Fontos a könyvtárosi etika hangsúlyozása, mert különleges társadalmi érdek fűződik hozzá, hiszen egyedül a könyvtár alkalmas meghatározott társadalmi szükségletek (szolgáltatások) kielégítésére.
12. Mi a különbség a szocialista és a burzsoá könyvtárosi etika között? Van-e közös vonások, „örök” értékek?
13. Az etikai követelmények állandóan változnak, nem lehet őket hosszabb távon rendszerbe foglalni. Az etikai követelmények jelentős részét több generáció is magáénak vallhatja, ezek az alapelvek különböző társadalmi rendszerek között is érvényesek.
14. Könyvtárosi etikai követelményeket (normákat) formáló tényezők:
  - különleges, korszerű ismeretek;
  - kapcsolattartás a szakma képviselőivel, aktív részvétel a közös gondok megoldásában;
  - válogatás nélkül minden olvasó önzetlen, aktív segítése, készség teljes „ismerettárának” átadására, még saját érdekének háttérbe szorítása árán is;
  - jóindulatú diszkréció (az olvasó kérdéseinek és tájékoztatlanságának diszkrét kezelése);
  - társadalmi elkötelezettség;
  - a társadalmi szükségletek követése, kielégítésük előmozdítása;
  - az emberi tudás felhalmozott, írásba fektetett érdekeinek óvása;
  - a könyvtár egésze esztétikai külsejének ápolása, vonzó körülmények kialakítása, a felhasználók zavartalan munkájához szükséges feltételek megteremtése.
15. E magatartási normákat csak a társadalom szentesítheti.
16. Az etikai normák minden könyvtártípusra érvényesek. Más normák érvényesek a közművelődési könyvtárakban és mások a tudományos könyvtárakban.
17. A könyvtárosi etika jelentősége minden munkakörben megnyilvánul. A könyvtárosi etika csak a közönséggel közvetlen kapcsolatban állókra korlátozható.

18. Gyenge, selejtes műveket ne szerezzem be, ne adjon kézbe a könyvtáros. A gyenge irodalmat is ajánlja a könyvtáros, mert ezzel nyeri meg az olvasót.
19. Minden olvasót (társadalmi pozíciójától, képzettségétől, beosztásától függetlenül) egyforma készséggel kell kiszolgálni. Kiemelkedő személyiségekkel megkülönböztetett figyelemmel kell bánni. Kivételeket is kell tenni, mert ők a társadalomnak is többet nyújtanak.
20. Mit teygen a könyvtáros, ha etikába ütköző utasítást kap?
21. Saját személyes érdekeit feláldozza-e a könyvtáros (pl. kutatási eredményeinek közlésével)?
22. A könyvtárosi pálya „nyitottsága”, vagyis a más szakterületekről a könyvtárosi pályára lépők (szolgáltató könyvtárosok) kedvezően hatottak-e az etikára?
23. Az etika tudatos magatartás-e, ami tanítható, vagy csupán tapasztalati úton: példamutatással, neveléssel sajátítható el?

1975. május 8.

* * *

A fenti – eddig nem publikált – összeállítást a Magyar Könyvtárosok Egyesülete 1975. szeptember 18-20-ra kitűzött egri vándorgyűlést előkészítő vita résztvevői kapták kézhez. Hogy miért vált szükségessé e szokatlan előkészítés, azt az e korszakról személyes élményekkel nem rendelkező ifjabb kolleginák és kollégák kedvéért vázolom.

Akkoriban az MKE ellenőrzőbizottságának elnökeként – tanácskozási joggal – részt vehettem az elnökségi üléseken, így alkalmam nyílt azt javasolni, hogy az egri vándorgyűlés témája a könyvtárosi hivatás és etika legyen. A témával az elnökség egyetértett, Székely Sándor, az MKE akkori elnöke azonban óvatos volt. Ideológiai kérdésről lévén szó, némi aggodalom érződött ki szavaiból, amelyek mögött ez állt: vajon nem siklik-e valamelyik előadó téves útra, amiért őt mint elnököt az illetékes pártbizottság megfocdi? Ezt megelőzendő azt javasolta, hogy rendezzen az egyesület előzetes vitát a hivatás-etika kérdéseiről, hogy az előadók „összeegyeztethessék” mondandójukat. A vita vezetésére engem kért fel. Kissé meglepett a felkérés, de nem estem zavarba. Évek óta érdeklődtem a könyvtárosi eszméramlatok története iránt, így eléggé gazdag anyagom volt annak egyik dédelgetett fejezetéről, a könyvtárosi hivatásról vallott nézetekről, tehát nem ért felkészületlenül a felkérés. Elővettem hát céduláim, és összeállítottam a vita alapjául szolgáló – fenti – 23 tételt.

Most, Papp Istvánnak a Könyvtári Figyelő 2004. évi 2. számában megjelent magvas tanulmányát elolvasva, jóleső érzéssel győződtem meg arról, hogy az eddig nem publikált, fenti *Vélemények*... 23 pontja harminc év alatt sem veszített időszerűségéből.

Wallehsausen Gyula